

CABINET CYNGOR GWYNEDD

Adroddiad i gyfarfod Cabinet Cyngor Gwynedd

Dyddiad y cyfarfod:	21 Rhagfyr 2021
Aelod Cabinet:	Y Cynghorydd Dafydd Meurig, Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant (Cadeirydd Bwrdd Cefnogi Pobl)
Swyddog Cyswllt:	Morwena Edwards, Cyfarwyddwr Corfforaethol Catrin Thomas, Pennaeth Cynorthwyol (Adran Plant a Cefnogi Teuluoedd)
Manylion Cyswllt:	awenmorwenaedwards@gwynedd.llyw.cymru catrinthomas@gwynedd.llyw.cymru
Teitl yr Eitem:	Rhaglen Cefnogi Pobl

1. Y PENDERFYNIAD A GEISIR

- 1.1 Gofynnir i aelodau'r Cabinet gymeradwyo adnoddau un tro am ddwy flynedd, sef £193,217 yn 2022/23 a £155,990 yn 2023/24 o'r Gronfa Adfer COVID tuag at y Rhaglen Cefnogi Pobl.
- 1.2 Rydym eisoes wedi gwyro ac adnabod adnoddau ar gyfer eleni (2021/22) drwy gyllidebau gwasanaethau ar draws y Cyngor a thrwy uchafu ein grantiau presennol.

2. Y RHESWM DROS YR ANGEN AM BENDERFYNIAD

- 2.1 Mae'r maes cefnogi pobl yn newid yn sydyn ar hyn o bryd oherwydd yr ansefydlogrwydd economaidd-gymdeithasol sydd yn sgil yr argyfwng. Rydym yn gweld bod mwy o bobl Gwynedd angen ein cefnogaeth i'w hamddiffyn rhag tlodi a'i effeithiau ar eu bywydau.
- 2.2 Rydym wedi ymateb i anghenion ein trigolion y gorau y gallwn oddi fewn i'n hadnoddau presennol; ond rydym angen buddsoddiad tymor byr er mwyn cynnal hynny a sicrhau ein bod yn gallu dal i ymateb i'r agenda gyfnewidol hwn.

3. CEFNIDIR

- 3.1 Mae'r Rhaglen "Cefnogi Llesiant Pobl" yn edrych ar ein trefniadau a'n darpariaethau ar gyfer cefnogi pobl fregus i ymdopi gyda heriau bywyd fel eu bod yn gallu ffynnu, bod yn ddiogel ac yn iach.

- 3.2 Mae'r rhaglen yn cyfrannu tuag at gyflawni'n blaenoriaeth gorfforaethol o leihau anghydraddoldebau a thaclo tlodi yn y sir, fel sydd wedi ei nodi yng Nghynllun y Cyngor.
- 3.3 Rydym wedi adolygu sgôp y rhaglen ers y pandemig er mwyn sicrhau ein bod yn ymateb i'r hyn sy'n bwysig i'n trigolion yn y cyfnod presennol, ac er mwyn ymateb i'r newid mewn heriau mae ein trigolion ni yn ei wynebu ar hyn o bryd.
- 3.4 Felly, eleni rydym yn canolbwyntio ein hymdrechion ar gefnogi trigolion sydd yn:
- a) wynebu digartrefedd;
 - b) gofalu am anwyliaid yn ddi-dâl;
 - c) wynebu tlodi;
 - d) wedi eu hallgau yn ddigidol.
- 3.5 Byddwn hefyd yn canolbwyntio ein hymdrechion ar weithio ar draws gwasanaethau a gyda'n partneriaid ar ymyraethau i hyrwyddo llesiant i blant, pobl ifanc a phobl o bob oed; ac ar sut y gallwn gefnogi gwydnwch cymunedau.
- 3.6 Byddwn yn parhau i edrych ar fodelau a'n ffyrdd o weithio ar gyfer sicrhau fod trigolion yn cael mynediad i'r ystod eang o gefnogaeth sydd ar gael ar draws ein gwasanaethau, fel eu bod yn cael cefnogaeth sy'n amserol, yn gydlynus, ac yn lleol mewn cymunedau.
- 3.7 Mae Grwpiau Tasg a Gorffen yn gyrru ymlaen yr agenda pwysig hwn gyda chynlluniau gweithredu i'r meysydd penodol hyn ar draws ein hadrannau. Fodd bynnag, wrth adolygu sgôp y rhaglen rydym wedi adnabod bylchau yn ein trefniadau, capasiti a'n darpariaethau i wireddu'r hyn sydd ei angen, i fynd i'r afael a gofynion cefnogi pobl ein trigolion.

4. RHESYMEG A CHYFIAWNHAD DROS ARGYMWELL Y PENDERFYNIAD

- 4.1 Mae'r Cyngor a'i bartneriaid wedi bod yn weithredol yn cefnogi pobl, yn arbennig y grwpiau a nodir yn 3.4 uchod, ers cyn yr argyfwng. Bu i ni addasu ein gwasanaethau a'n darpariaethau, ynghyd â sefydlu rhai newydd drwy gydol yr argyfwng, er mwyn sicrhau ein bod yn rhoi'r gefnogaeth oedd ei hangen i'n trigolion.
- 4.2 Sefydlwyd Grŵp Gwydnwch Cymunedol yr Argyfwng i dynnu ynghyd adrannau'r Cyngor, Bwrdd Iechyd, Cyngor ar Bopeth, Adra, Cynefin a Mantell Gwynedd er mwyn cefnogi pobl i ymdopi gyda heriau'r pandemig. Datblygodd y Grŵp ddarpariaethau yn ystod yr argyfwng er mwyn ymateb i anghenion trigolion fel yr oeddent yn codi megis Llinell Gymorth Covid, Rhaglen i Gefnogi Trigolion oedd yn Cysgodi, Grantiau i Grwpiau Covid Cymunedol, rhaglen recriwtio a lleoli gwirfoddolwyr, rhaglenni cadw cyswllt a chyfeillio, darpariaeth bwyd argyfwng. Mae nifer o'r darpariaethau hynny bellach wedi dirwyn i ben gan fod yr angen

wedi ei ddiwallu, neu maent wedi parhau drwy ein gwaith dydd i ddydd ni a'n partneriaid.

- 4.3 Dros y 12 mis diwethaf rydym hefyd wedi bod yn mynd ati i addasu ac adfer nifer o raglenni sy'n mynd i'r afael â chefnogi pobl sy'n wynebu tloedi, megis Dechrau'n Deg, Cynnig Gofal Plant 30 awr, budd-dal tai, tal tai disgresiynol, darpariaeth gostyngiad treth cyngor, brecwast a chinio ysgol am ddim, grant dysgu disgyblion a grantiau eraill i ysgolion, rhaglenni cyflogadwyedd megis Cymunedau am Waith a'r Fframwaith Ymgysylltiad a Datblygiad Pobl Ifanc, a rhaglenni tloedi tanwydd megis Cymru Gynnes.
- 4.4 Yn yr un modd, mae nifer o'r darpariaethau eraill oedd yn weithredol yng Ngwynedd gan bartneriaid lleol a cenedlaethol yn ail-gydio.
- 4.5 Mae'r rhaglenni hyn yn adfer i gyd-destun economaidd-gymdeithasol dra gwahanol. Mae'r gwaith y cyfeirir ato yn yr adroddiad hwn yn ymwneud yn bennaf gyda lliniaru effeithiau tloedi tymor byr – gan fod yr argyfwng wedi cael effaith ar amgylchiadau arferol pobl, ar yr un adeg ag yr ydym wedi gweld cynnydd yn nghostau byw yn gyffredinol. Byddwn yn parhau i weithio drwy ein cynlluniau datblygu economaidd, gwaith a chyflogadwyedd, addysg, iechyd a tai i atal a thaclo tloedi tymor hir.
- 4.6 Mae cyswllt agos yma gyda ymdrechion y Cyngor i gefnogi pobl Gwynedd i chwarae rhan lawn yn y byd gwaith drwy law'r tîm Gwaith Gwynedd o fewn yr Adran Economi a Chymuned. Rydym yn parhau i fuddosddi mewn cynlluniau strategol sy'n ymwneud â sicrhau fod yr economi lleol yn cynnig cyfleoedd gwaith sydd yn bodloni anghenion ein trigolion.
- 4.7 Rydym yn parhau i weld cynnydd yn y nifer o drigolion sy'n ceisio cefnogaeth i'w helpu i gynnal tenantiaeth ac i atal bod yn ddigartref. Er bod nifer o resymau gwahanol pam fod trigolion yn wynebu digartrefedd mae materion ariannol, oherwydd ôl-ddyledion, methu â thalu rhent, diffyg incwm a chostau cynyddol yn un o'r rhesymau hynny. Rydym angen sicrhau fod y rhaglenni amrywiol sydd yn y sir yn cydblethu gyda'r Grant Cymorth Tai, ac yn ein helpu i gyflawni'r Cynllun Gweithredu Tai ac atal pobl rhag dod yn ddigartref oherwydd tloedi.
- 4.8 Yn yr un modd rydym eisoes yn ymwybodol pa grwpiau o bobl sydd fwyaf tebygol o ddioddef tloedi, a pha grwpiau o bobl sydd wedi cael eu heffeithio yn fwyaf anghymesur gan yr argyfwng. Mae plant, teuluoedd gyda chyfrifoldebau gofalu, teuluoedd incwm isel, pobl anabl, pobl o leiafrifoedd ethnig, merched, pobl ifanc sengl di-waith, aelwydydd incwm isel mewn peryg o golli cartref, i gyd yn grwpiau o bobl sydd mewn peryg o ddioddef tloedi neu yn dioddef tloedi ar hyn o bryd.
- 4.9 Wrth wneud hyn bydd yn ein helpu i sicrhau ein bod, wrth wneud penderfyniadau, yn rhoi sylw dyledus i'r angen i leihau anghydraddoldebau'r canlyniadau sy'n deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.

- 4.10 Mae'r Cyngor a'r partneriaid yn parhau i geisio cydweithio er mwyn ymateb i fylchau sydd yn ein darpariaethau ar hyn o bryd o amgylch fforddiadwyedd bwyd; uchafu incwm, hawlio budd-dal a chyngor ariannol; a chynhwysiad digidol.
- 4.11 Rydym eisoes wedi uchafu'r Gronfa Caledi, Cronfa Adfer, Grantiau Ataliol amrywiol i gynnal ein gwaith yn y meysydd hyn.
- 4.12 Rydym angen gwell dealltwriaeth o batrwm tlodi Gwynedd a'r darpariaethau sydd mewn lle i ymateb. Drwy gryfhau ein dealltwriaeth, a'n trefniadau cydweithio gyda phartneriaid, gallwn wyro rhaglenni i'r llefydd cywir, a chyd-gynllunio i gyfarch bylchau er mwyn sicrhau cefnogaeth gywir i bobl Gwynedd.

Tlodi Bwyd

- 4.13 Mae'r Cyngor wedi cefnogi'r banciau bwyd gyda chyflenwad bwyd ynghyd â grantiau cyfalaf a refeniw tuag at gostau rhedeg; rydym hefyd wedi tynnu adnoddau o sawl grant cenedlaethol ynghyd i gefnogi 20 Cynllun Bwyd Cymunedol drwy'r sir dros y 12 mis diwethaf. Mae'r Cynlluniau yn ymwneud â thyfu a darparu bwyd a phrydau, lleihau gwastraff bwyd, a datblygu sgiliau coginio.
- 4.14 Mae'r Banciau a'r Cynlluniau Cymunedol yn parhau i fod yn weithredol drwy'r sir gyda nifer yn adrodd cynnydd yn y nifer trigolion sy'n cysylltu am gefnogaeth bwyd. Rydym newydd gysylltu gyda'r holl gynlluniau i adnabod eu hanghenion dros y gaeaf sydd o'n blaenau. Byddwn yn Uchafu'r Gronfa Adfer Gofal Cymdeithasol, y Grant Plant a Chymunedau, y Gronfa Galedi a'r Grant Brexit i gefnogi'r ymdrechion hyn ac i gefnogi'r cynlluniau i gyfarch anghenion ein trigolion.
- 4.15 Mae nifer o'r cynlluniau bwyd wedi datgan eu dymuniad i fod yn rhan o rwydwaith sirol er mwyn gallu rhannu adnoddau, cefnogi ei gilydd, ac edrych ar gyfleon i gydweithio. Mae nifer o'r cynlluniau wedi datgan eu dymuniad i weithio'n agosach gyda rhai o wasanaethau'r cyngor er mwyn gallu cyfeirio'r trigolion sy'n dod atynt i gefnogaeth sydd ei hangen arnynt, yn arbennig felly tai, iechyd meddwl, gofal, budd-daliadau ac incwm, gwaith, dyledion, camddefnyddio sylweddau.
- 4.16 Rydym angen sicrhau fod gennym y gallu i gefnogi'r rhwydwaith o gynlluniau bwyd i'w galluogi i barhau i gefnogi trigolion bregus yn eu cymunedau.

Uchafu Incwm, Budd-daliadau a Chyngor Ariannol

- 4.17 Mae nifer o aelwydydd nad ydynt erioed wedi defnyddio'r system fudd-daliadau o'r blaen, na banciau bwyd na unrhyw ffynhonnell gymorth arall, bellach yn ceisio llywio eu ffordd drwy'r rhain am y tro cyntaf.

- 4.18 Rydym hefyd yn gwybod fod newidiadau yn y Gyfundrefn Lles yn parhau i fod yn heriol i nifer o'n trigolion, a'r newid diweddaraf i daliadau Credyd Cynhwysol wedi cael effaith ar 9,800 aelwyd yng Ngwynedd, gyda dros eu hanner nhw yn aelwydydd a phlant.
- 4.19 Mae tan hawlio hanesyddol ar y budd-dal Credyd Pensiwn. Gallai ei hawlio gan unigolion sy'n gymwys osgoi tlodi, hybu pobl hŷn i barhau i fyw'n annibynnol yn eu cartrefi eu hunain a lleihau'r galw ar Wasanaethau Gofal Oedolion.
- 4.20 Mae'r Cyngor wedi cydweithio ar ymgyrchoedd "Hawlia dy Arian", ac ymgyrchoedd i godi ymwybyddiaeth o Wasanaethau Cyngori Ariannol Lleol ar y cyd gyda Cyngor ar Bopeth a Gwasanaeth Budd-daliadau'r Cyngor.
- 4.21 Mae nifer o wasanaethau **cyngori ariannol a dyledion** yn parhau i weithio'n rhithiol sy'n rhwystr i nifer heb allu/cysylltedd digidol. Mae adfer canolfannau a gwaith wyneb yn wyneb ar y gweill ond nid ar y cyflymdra i gyfarch y galw. Rydym yn cefnogi Cyngor ar Bopeth ac mae adnoddau wedi ei hadnabod drwy'r Gronfa Adfer Gofal Cymdeithasol er mwyn helpu'r gwasanaeth cyngori i adfer yn gyflymach.
- 4.22 Rydym angen sicrhau fod y trigolion hyn yn hawlio'r gefnogaeth ariannol sydd ar gael iddynt drwy fudd-daliadau amrywiol. Rydym angen sicrhau fod trigolion Gwynedd yn gwybod be sydd ar gael iddynt, sut i'w hawlio a'u cefnogi i lywio drwy'r gwasanaethau hyn.

Tlodi Tanwydd

- 4.23 Mae costau tanwydd i gadw cartrefi'n gynnes wedi cynyddu'n sylweddol, ac yn cael effaith ar incwm trigolion Gwynedd, gan wthio nifer o deuluoedd i dlodi neu ymhellach i dlodi.
- 4.24 Mae'r Cyngor yn cydweithio â Llywodareth Cymru ar sut rydym yn gwella cyflwr tai er mwyn i ni allu gosod y mesurau carbon isel fydd yn eu tro yn arwain at leihau tlodi tanwydd. Rydym yn cydweithio â'r sector preifat ar gynllun Eco i ehangu'r nifer o dai sy'n cael mesurau cymorth. Rydym hefyd yn edrych ar ehangu'r cynllun i gwmpasu ardaloedd cyfan yn sgîl Arbed am byth. Mae partneriaid y Cyngor yn cynnwys Nyth, Cymru Gynnes, a grwpiau cymunedol fel Ynni Twrog a'r Dref Werdd i ddatblygu cynlluniau carbon isel er mwyn ymateb i her tlodi tanwydd
- 4.25 Mae Cynllun ECO, Wardeiniaid Ynni (a arweinir gan Adra ar ran y Bartneriaeth Tai), sawl grŵp cymunedol a Cyngor ar Bopeth yn cefnogi trigolion gyda chyngor ar gyflenwyr, newid cyflenwyr a thariff, rheoli dyledion cyflenwyr, a gwella sgiliau trigolion ar ddefnydd ynni ar hyn o bryd. Rydym yn sefydlu Desg Gymorth Tai yn rhan o'r Cynllun Gweithredu Tai presennol, a bydd trigolion Gwynedd yn gallu cael mynediad i gymorth ac atebion i'w problemau tlodi tanwydd yno.

- 4.26 Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi'r Cynllun Cymorth Tanwydd Gaeaf ar gyfer aelwydydd incwm isel, oed gwaith. Byddwn yn gweinyddu'r taliadau drwy'r Gwasanaeth Budd-daliadau.
- 4.27 Rydym angen sicrhau bod trefniadau mewn lle i uchafu'r rhaglenni hyn i'n helpu i gyflawni'r Cynllun Gweithredu Tai, ynghyd â sicrhau fod y darpariaethau hyn wedi cysylltu gyda'r rhaglenni trechu tlodi ehangach.

Cynhwysiad Digidol

- 4.28 Mae'r argyfwng wedi gorfodi trigolion a gwasanaethau i ddefnyddio a dibynnu ar gyswllt rhithiol, ac ar-lein. Mae gwaith blaenorol Gwynedd Ddigidol wedi adnabod grwpiau trigolion sydd wedi eu hallgau'n ddigidol, ac mae amgylchiadau'r argyfwng wedi arwain at allgau mwy o bobl.
- 4.29 Mae'r Cyngor, Bwrdd Iechyd, Partneriaeth Addysg Oedolion a Chymuned, partneriaid gwirfoddol a grwpiau cymunedol i gyd wedi ceisio ymateb i'r her hon yn ystod yr argyfwng drwy amryw gynlluniau sy'n ymwneud â dysgu sgiliau digidol; dysgu defnyddio teclynnau; benthyg cyfarpar a theclynnau; cyngor digidol i drigolion; ailgylchu ac adnewyddu cyfarpar i aelwydydd incwm isel ac ati.
- 4.30 Drwy'r Fframwaith Cynhwysiad Digidol, mae Llywodraeth Cymru yn darparu rhaglen Cymunedau Digidol Cymru sy'n weithredol yma.
- 4.31 Nid yw'r darpariaethau hyn yn ymwneud â darparu seilwaith band eang, darparu gwasanaethau cyhoeddus na'r agenda addysg a sgiliau. Mae'r meysydd hyn yn cael sylw ar wahân drwy feysydd polisi eraill sef Economi, Addysg ac ati.
- 4.32 Rydym eisiau cydweithio gyda'n partneriaid er mwyn sicrhau fod y grwpiau sydd wedi eu hallgau'n ddigidol yn gallu manteisio o'r darpariaethau sydd ar gael.
- 4.33 Roedd y Cyngor yn cydweithio am rhai blynyddoedd gyda'r elusen genedlaethol Citizens Online fel rhan o gynllun gan Gronfa'r Loteri Fawr i ddarparu a chydlynu cefnogaeth i leihau eithrio digidol. Cyflwynwyd cais llwyddiannus am bron i £155,000 gan Citizens Online i adfer eu gweithgaredd yn y sir drwy law'r Cyngor i Gronfa Adfywio Cymunedol Llywodraeth y DU. Bydd y rhaglen hon yn weithredol hyd at Fehefin 2022.

5. CAMAU NESAF AC AMSERLEN

- 5.1 Penodi Cydlynnydd Cynhwysiad a Swyddog Cefnogi Cynhwysiad. Drwy'r buddsoddiad hwn byddwn yn cyflawni'r canlynol
- Sefydlu Cynllun Gweithredu Trechu Tlodi ar y cyd gyda'n partneriaid.
 - Sefydlu rhwydwaith tlodi bwyd yn y sir
 - Ail-gydio yn ein trefniadau cynllunio a cydweithio ar draws partneriaid megis y Grŵp Cynhwysiad Ariannol, Grŵp Lles a Grŵp Cynhwysiad Digidol.
 - Ymgyrchoedd hyrwyddo budd-daliadau lleol yn arbennig i dargedu aelwydydd incwm isel, a teuluoedd drwy'r ysgolion.

- Ehangu ar y gefnogaeth leol i drigolion ymgeisio am fudd-daliadau a cael mynediad i gyngor ariannol.
- Cefnogi trigolion gyda darpariaeth fwyd argyfwng a cyngor ariannol.

5.2 Proffil Ariannol:

	2022/23	2023/24
Cydlynnydd Cynhwysiad a Thlodi	47,241	47,950
Swyddog Cefnogol	36,488	37040.
Hyrwyddwyr Budd-dal	55,000	55,000
Hyrwyddwr Budd-dal Ysgolion	36,488	
Costau Gweithredol	18,000	16,000
CYFANSWM	193,217	155,990

6. BARN Y SWYDDOGION STATUDOL

i) Swyddog Monitro:

Dim sylwadau i'w hychwanegu o safbwynt priodoldeb.

ii) Y Pennaeth Cyllid:

Gallaf gadarnhau cywirdeb y ffigyrau ariannol sy'n ymddangos ym mharagraff 5.2. Nid oes gennyf unrhyw wrthwynebiad i'r penderfyniad a geisir.